

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 45 Volume: 9 Issue: 45

Ağustos 2016 August 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİNLEME SÜRECİNE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE ALGILARI OPINIONS AND PERCEPTIONS OF 4TH GRADE ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS REGARDING THE LISTENING PROCESS

Elif YILDIZ*
Aslı Ceren ALAÇAM AKŞİT***
Serçin UYAR ***

Öz

Bu araştırmanın amacı ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin dinleme süreçleri ile ilgili görüş ve algılarını incelemektir. Bu amaçla, 11'i kız ve 10'u erkek olmak üzere 21 öğrenci ile yarı yapılandırılmış nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin analizi sonucunda öğrencilerin dinleme süreçlerinde etkili olan faktörler, dinlemede zorlandıkları durumlarda gösterdikleri davranışlar, etkin dinleme davranışlarıyla ilgili farkındalıkları, dinleme etkinliğinde yer alan konuşmacı faktörüyle ilgili görüşleri ve sınıfta iyi bir dinleme ortamı yaratılması için sundukları öneriler ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, öğrencilerin etkin dinlemelerini geliştirmeye yönelik olarak öğretmen uygulamaları, sınıf ortamı ve eğitim programlarına ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İlkokul Öğrencileri, Etkili Dinleme, Dinleme Becerisi, Konuşmacı, Sınıf Ortamı.

Abstract

The objective of this study is to review opinions and perceptions of 4th grade students as to the processes of listening. On the basis of this objective, semi-structured qualitative interviews have been conducted with 21 students, of whom 11 were female and 10 were male. In the outcome of the interviews, their opinions regarding the factors influential in listening process, their behavior when they have difficulty listening, their awareness as regards effective listening behaviors, and factor of speaker as a part of the process of listening activity and their suggestions concerning the creation of a better listening environment in the class were revealed. In line with the gathered data, proposition have been made in regards to teacher practices, class environment and education programs in order to improve effective listening skills of students.

Keywords: Elementary School Students, Effective Listening, Listening Skills, Speaker, Class Environment.

GİRİŞ

Dinlemesini bilenler, ülkeleri fethetmesini bilenlerden daha büyüktür.
B. Franklin

Dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerileri arasında ön plana çıkan bir iletişim edimidir. Kişilerarası iletişimde karşıdaki kişinin hangi görüş açıları aracılığıyla iç ve dış dünyasını anlamlandırdığını öğrenmenin önemli olduğu düşünüldüğünde, etkili dinleme kaçınılmaz olmaktadır.

Dinlemenin kendiliğinden gelişen ve öğretilemeyen bir beceri olarak değerlendirilmesi, son dönemlerde bu beceri üzerine yapılan araştırmalarla farklı bir boyut kazanmıştır. Dinleme becerisinin diğer temel dil becerilerini oluşturan konuşma, okuma ve yazma becerisi kadar önemli olduğu, bu noktada yaşamın her alanında dinleme becerisinin önplana çıktığı görülmektedir.

Anne karnında başlayan iletişim yolculuğunda ilk kazanılan beceri dinleme becerisi olarak kabul edilmektedir. Dinleme hayat boyu sürdüğü gibi, işitme duyusu ölümden hemen önce işlevini yitiren en son duyu olarak da kabul görmektedir (Doğan, 2008:63).Yapılan araştırmalar bireyin sosyal ve akademik yaşamı boyunca en çok zaman ayırdığı ve kullandığı becerinin dinleme olduğunu ortaya koymaktadır. Becerilerin küçük yaşlardan itibaren kazanılıp, zaman ve koşullara bağlı olarak geliştiği düşünüldüğünde, çocukluk dönemindeki dinleme davranışlarının incelenmesi önem arz etmektedir. Bu dönemdeki dinleme davranışlarının çocuk bakış açısı ile incelenmesinin ise alan yazınına farklı bir zenginlik katacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin dinleme edimine ilişkin görüş ve algıları incelenecektir.

1. Dinleme

Sosyal bilimler literatüründe iletişimin önemli bir aşaması olan dinlemeye ilişkin araştırmaların 1920'lerin başlarına dayandığı görülmektedir(Rankin, 1952'den akt.DeFleur, Keaney, Plax, 1993:101).

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü.

** Arş. Gör., Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü.

*** Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.

Dinleme alanındaki ilk büyük araştırma 'konuşma dilini anlama yeteneğinin ölçümü' adı altında 1926 yılında Paul T. Rankin'in bilimsel incelemesi olmuştur. Bu konudaki bir başka kilometre taşı olan yayın, Amerika'da daha sonra 'Dinleme Alanının Babası' olarak nitelendirilen, 1948'de 'sınıfta sözlü olarak sunulan materyallerin anlaşılmasında farklılıkları dikkate alan faktörler' çalışmasıyla Ralph G. Nichols'a aittir. 1980'lerde Uluslararası Dinleme Dergisi'nin kurulması ve 1990'larda 'dinleme' tanımının kabulü, bir araştırma alanı olarak dinlemenin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu alan farklı disiplinlerden araştırmacıların katılımıyla sağlık, iş, eğitim, iletişim ve sosyal bilimler gibi farklı alandan oluşmaktadır (Adelmann, 2012: 514). Dinlemeye ilişkin alanyazında farklı tanımlar yapıldığı görülmektedir. 1996 yılında Uluslararası Dinleme Derneği (International Listening Association-ILA), dinlemeyi; konuşandan gelenleri algılama, ondan anlam yapılandırma ve sözel ve/veya sözel olmayan mesajlara karşılık verme süreci olarak tanımlamıştır (<http://www.listen.org/>).

Anlamlar arasındaki karşılıklı etkileşimi ve diyalogu ifade eden diyalojik perspektifte, konuşma ve dinleme birbirlerinden kolaylıkla ayrılabilen, ayrı faaliyetleri içeren bir görünümde değildir, bunun yerine sürekli ya da çoklu süreçler olarak tanımlanmaktadır. Konuşurken dinleme eyleminin durmadığı, böylece diyalojik perspektiften etkileşimli konuşmanın dinleyicinin konuştuğu ve konuşmanın dinleme olduğu, ifade etmenin ve mesajın almanın eşzamanlı bir süreci olarak değerlendirilmektedir. Bu şekilde dinleme ve konuşma iç içe süreçleri ifade etmektedir. Dinlemenin alıcı ve mesaj (ya da gönderen) gibi kavramlar ve bir süreç olarak dinleme kavramıyla kanal metaforundan etkilenen bir tanımı, dinlemenin diyalojik kısmını açıklamaya geldiğinde yanıltıcı olabilmektedir (Adelmann, 2012: 516).

Bu noktada ILA'nın dinleme tanımı, bireysel psikolojik perspektifi ortaya koymaktadır. Bununla birlikte dinleme bireysel psikolojik süreçten çok daha fazlasını ifade etmektedir. Çünkü dinleyici sosyokültürel- dilsel bir çevre ile iç içe ve sürekli bu çevreden öğrenen bir yapıdadır. Dinleyici açıkça anlam inşa etmede yalnız değildir, ama birlikte anlam inşa edilen kültür ve toplumun bağlamsal boyutunun parçasıdır ve zaten inşa edilmiş olan anlamın her zaman etkisinde olduğu ifade edilmektedir. Sonuçta dinleme sadece psikolojik bir etkinlik değildir, aynı zamanda ilişkisel bir bağlamda sosyal ve ilişkisel bir süreçtir. Dolayısıyla dinlemenin tanımının, kültür ve toplumun bağlamsal boyutu da dahil olmak üzere genişletilmiş bir modelinin ortaya konması gerekliliği ifade edilmektedir.

Bununla birlikte dinleme alanında uzmanlar arasında bazı farklılıklar olmasına karşın, dinlemenin tanımı ile ilgili bazı noktalarda fikir birliğinin de olduğu görülmektedir. Uzmanlar arasındaki ortak noktalar değerlendirildiğinde dinlemenin okumaya benzeyen fakat ondan ayrı, işitme ve dinleme arasında önemli bir farklılığın olduğu karmaşık bir süreç, dolayısıyla ayrı ve soyut bir etkinlik olduğu sonucuna varılmaktadır. Bununla birlikte dinleme süreci işitmeyi içeren, açık ya da örtülü, sözlü ya da sözsüz bir tepki ile tamamlanan bir süreci ifade etmektedir. Yanıtın sözlü ya da yazılı ve hemen ya da çok daha sonra geldiği bir süreç olarak da belirtilebilmektedir.

Dinleme ile ilgili ortaya konan diğer tanımlar incelendiğinde ise; Jalongo (2010), farklı bir yaklaşımla dinlemeyi, kız kardeşleri -okuma, konuşma ve yazma- tarafından sönük ve gölgede bırakılmış olan dilin 'Cindirella becerisi' olarak tanımlamaktadır. Lundsteen (1979)'e göre dinleme, konuşma dilinin zihinde anlama dönüştürüldüğü bir süreç olarak ifade edilmektedir.

Mutlu (2004:75) ise, sessel uyaranları alma süreci olarak tanımladığı dinlemenin, böylelikle fizyolojik bir süreç olarak işitmeden ayrıldığını, burada kullanılan alma sözcüğünün anlamının ise uyaranların dinleyici tarafından alındığını ve bir bakıma işlendiğini ya da kullanıldığını gösterdiğini ifade etmektedir. Karagündüz (2010), dinleme becerisini bilişsel, duyuşsal, devinışsel, fiziksel, fizyolojik, eğitsel, sosyal boyutları olan çok yönlü bir olgu olarak ele almıştır. Doğan (2007) ise işitmeyi, insanın doğuştan getirdiği bir özellik, dinlemeyi ise sonradan öğrenilen ve eğitimle geliştirilebilen bir dil becerisi olarak ifade etmektedir (Epeçan, 2013: 333-334). Gelb (2002: 213)'e göre dinleme, etki paradoksunun kavranması ve beyin her iki tarafının kullanılmasını gerektiren sinverjent bir faaliyettir: Sol beyinle içerik ve olguları, sağ beyinle ise duyguları, beden dilini, ses tonunu ve şekli (bütünü) dinleriz (Şahin, 2011, 179).

Dinleme, yüz ifadeleri kadar duruştaki dikkat ve ilginin somut olarak ortaya konmasını gerektiren dinamik bir süreçtir. İletişim sürecinde kod çözmeyi (sembollerin anlama dönüştürmek) ve mesajları doğru yorumlamayı ifade etmektedir. (<http://www.managementstudyguide.com/effective-listening-skills.htm>)

Başarılı dinleyicinin söylenenlerin tutarlı bir yorumunu üretmek için aldığı mesajdan anlam çıkarması gerekmektedir. Bu anlayış seviyesine ulaşmak için dinleyicilerin istekli ve konuşan kişi ile empati kurma yeteneğine sahip olması gerektiği ifade edilmektedir.

"Dinleme, fark edilmeden edinilen ve kullanılan bir beceridir. Bu beceriyi geliştirmede birey, kimsenin yardımını almadığı için dinlemeyi tamamen edindiğini düşünmektedir. Bebeklik çağında bilinçli bir dinleme becerisine sahip olunmadığı görülmektedir. Çocukluk evresinde çocuk dinlemeye dikkat kesildiği bir anda dışarıdan gelen ses, ışık, hareket gibi uyarıcıların etkisiyle dinlemeden hemen vazgeçebilir. Dinlerken kendi düşüncelerini ifade etme konusunda da son derece sabırsızdır. Büyüdükçe kendi

deneyimleriyle dinledikleri arasında ilgi kurmaya ve konuşmalara katılmaya başlar.”(Melanlıoğlu, 2012:1584) şeklinde ifade edilerek dinlemenin bilişsel gelişime bağlı olarak deneyimlerle şekillenen geliştirilebilir bir beceri olduğu belirtilmekte, bu noktada dinleme becerisi eğitiminin önemi ortaya çıkmaktadır.

Dinleme becerisi, bireylerin doğumundan itibaren kullanmaya başladıkları ilk beceri olmakla birlikte, hayatının geri kalan her anında kendine yer bulmaktadır. Bu durumda dinlemenin günlük kişiler arasında gerçekleşen ilişkisel etkinlikler içerisinde olağan bir durum olması söz konusudur (Halone&Pecchioni, 2001). Toplumsal bir varlık olarak dünyaya gelen bireylerin iletişim kurma ihtiyacı, temelde dinleme becerisini kullanmayı gerektirmektedir. Bunun sonucunda bireyler tarafından başta iletişimsel amaçlar doğrultusunda kullanılmaya başlanan dinleme becerisi, yine iletişimsel süreçlere ve amaçlara bağlı olarak kullanılan anlamak ve öğrenmek ihtiyaçlarını karşılamak için de kullanılmaktadır (Göçer, 2007). Diamond (2007) daha geniş bir ifadeyle, dinleme sayesinde kişinin kendisini keşfedeceğini, başkalarına saygı göstereceğini ve bu sayede saygı kazanacağını ve dinlemenin daha çok bilgi kazanabileceği bir yol olduğunu belirtmektedir.

Pek çok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanan, anlamamanın hedeflendiği dinlemenin, işitme ile aynı kefedede tutulmaması ve aralarındaki ayrımın iyi yapılması gereği üzerinde önemle durulmuştur. İşitme ve dinlemeye ilişkin yapılan tanımlar, dinlemenin anlamlandırma boyutuyla işitmeden farklı bir etkinlik olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada Petress’e (1999: 261) göre dinleme, duyma mekanizmamız yoluyla sinir sistemimize giren bilgiyi tanımlama ve düzenleme eğilimi ve farkındalığıdır; fizyolojik ve pasif bir etkinlik olan işitmenin aksine, aktif bilişsel bir süreçtir (Özbay ve Çetin, 2011: 158).

Soruların, bilgi verici geribeslemenin, yorumların ve susuşların kullanılmasını içeren etkin dinleme, konuşanın görüşlerini daha iyi anlamayı sağlarken, onu daha fazla bilgi vermeye teşvik etmektedir (Davies, 2004:26).

Dinlemenin farklı tanımları, dinleme sürecinin farklı modellerine yol açmaktadır. Geniş ölçüde kullanılan ve altı bileşenden oluşan HURIER dinleme süreci denilen bir model Judi Brownell tarafından ortaya konmuştur. Bu altı bileşen Duyma, Anlama, Hatırlama, Yorumlama, Değerlendirme ve Yanıtlama’dır. HURIER modeline göre altı dinleme görevi vardır ve altı bileşenin her biri ile ilişkili her aşamayı gösteren ya da kolaylaştıran pek çok dinleme becerisi söz konusudur. Tüm dinleme süreci modelleri az ya da çok varsayımsal yapılarıdır. Okuma sürecindeki araştırmaya benzer şekilde araştırmacılar dinlemenin gözlenen olgu veya davranışa göre yerini aldığı ve varlığının olduğu sonucuna varmaktadır. Bununla birlikte dinlemenin belirli boyutları ilişkisel ve bu nedenle de gözlemlenebilir olduğundan, dinleme iletişimi sadece içsel süreçlerden (anlama, hatırlama, yorumlama ve değerlendirme gibi) ibaret değildir. Dinleme aynı zamanda sosyal ve bağlamsal bir eylemdir. Konuşan kişi sadece durumsal dinleme davranışları yoluyla dinleyicinin dinleme niteliklerini yargılayabilir. Bu, ‘etkili dinleme’ anlamına gelir ve bu bağlamda dinleyicinin uyumu olarak değerlendirilmelidir. Bu noktada, paylaşılan anlamları kolaylaştıracak bir şekilde yanıt oluşturarak tatmin edici ilişkiler geliştirmek önemlidir (Adelmann, 2012: 517).

Dinleme eyleminden bahsedildiğinde sadece kelimelere kulak vermekten değil, sunulan resimleri algılayabilme çabasından da söz edilmektedir. Dinlemek de okumak gibi resim alma sanatıdır. Dinlerken, konuşurken, planlarken ve uygularken daima düşünmek ve hayal gücünü harekete geçirmek gerekir (Carter, 2004:116).

Uzmanlara göre etkili dinlemenin insan hayatında en az üç nedeni bulunmaktadır. Bu nedenler bilgi toplama, alınan iletişim mesajlarını değerlendirme ve hoşça vakit geçirme olarak sıralanır. Bireyler gündelik hayatlarında pek çok iletişim mesajıyla karşılaşmaktadır. Bu bakımdan edinilen enformasyonun doğruluğu ve ilgili konuyla bağlantısı diğer kişilerle iletişim kurarak saptanmaktadır. Ancak birey günlük hayatının bazı dilimlerinde boş zaman yaratarak bu zaman dilimini sosyalleşerek geçirmektedir. Sosyalleşilen bu zaman diliminde ise dinleme etkinliği ile bireyler kişilerarası iletişim sürecinde temel amaç olarak dinleme ve eğlenmeye odaklanmaktadır. Literatürde bu üç neden arasındaki sıralamada bazı tartışmalar yapılmasına rağmen bu üç nedenin de insan hayatını şekillendirdiği konusunda sağlam bir fikir birliği vardır (DeFleur, Kearney, Plax, 1993:102-104).

Bu bağlamda değerlendirildiğinde etkin dinleme, bireylerin söze dökülmeyen ama içlerinde bastırdıkları, duygularını keşfetmelerine ve söylenmeyi göremek bireyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Kişilerin mahsur kaldıkları alanları görmek ve davranış kalıplarını algılamak hususunda ipuçlarının yakalanmasını sağlamaktadır. Kişilerarasındaki güven ortamını oluşturarak samimi ilişkilerin gelişmesine yardımcı olmaktadır (Gordon, 1997).

Etkin dinleme ile daha derin ve doyurucu ilişkiler kurabilme olasılığı artmaktadır. Etkin dinlemede konuşan kişi, huzurlu ve güvenli bir ortam bulduğu için kafasındaki düşünceleri saklamadan ortaya koyabilir. Kendi sorunlarını ve davranış nedenlerini anlayarak davranış değişimine gidebilir (Kasatura, 1998:241).

Literatürde dinlemenin en az beş türünün bulunduğu kaydedilmektedir (Verderber, Verderber, Berryman- Fink, 2010:223-224):

Takdir edici dinleme: söylenenden keyif almaya odaklanılan dinleme.

Ayrım yapan dinleme: mesajın tam olarak anlaşılmasına odaklanılan dinleme.

Kapsamlı dinleme: öğrenme ve enformasyonu hatırlamaya odaklanılan dinleme.

Kritik değerlendiren dinleme: duyulan enformasyonu yargılayan ya da değerlendirmeye odaklanılan dinleme.

Vurgulu dinleme: diğerlerinin duygularını anlamaya odaklanılan dinleme.

Barker ve Watson (2000), kişinin kendisinin yanı sıra başkalarının dinleme tercihleri hakkında bilgi edinmesi için bir yol sağlayan bir Dinleyici Tercih Profili geliştirmiştir. Onlar, Dört dinleme tercihinin ayırt edilebilir olduğunu göstermektedir: (1) insan odaklı dinleyici (dinlemenin başkaları ile ilişkileri nasıl etkilediği ile ilgilenen); (2) eylem odaklı dinleyici (eldeki göreve yoğun konsantre olan); (3) içerik odaklı dinleyici (dinlediği her şeyi dikkatlice değerlendiren) ve (4) zaman odaklı dinleyici (dinlerken zaman yönetimi ve verimliliğe odaklanan). Bunun yanında, bir kişi örneğin insan ve eylem odaklı dinleme stillerinin bir kombinasyonu gibi birden fazla tercih kategorisine sahip olabilir.

Dinleme eyleminin gerçekleştirilme biçimi, aynı zamanda dinleme türlerini de oluşturmaktadır. Bu noktada, eleştirel, empatik, bilgisel, takdir edici dinleme gibi farklı dinleme türlerinden hangisinin kullanılacağı ve hangi davranışların sergileneceği, iletişim sürecinde yer alan kişilere ve durumlara göre değişmektedir.

Bilinçli olarak yapılan bir etkinlik olan dinlemede, konuşanın söylediklerinin tam olarak duyulması, anlamlandırılması ve anlamlı tepkiler verilmesi son derece önemlidir. Söylenenleri işitmenin ötesinde bilinçli olarak akıl süzgecinden geçirilmesi gerekmektedir. Okul hayatında ve günlük hayatta dil becerilerinden yararlanma oranlarıyla ilgili çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Yapılan bir araştırmaya göre, modern batılı bir toplumda yetişkin bir birey bir gününün %9'unu yazarak, %16'sını okuyarak, %30'unu konuşarak ve %45'ini de dinleyerek geçirmektedir. Dinlemenin oldukça yüksek bir oranda olmasına karşın, yapılan araştırmalar dinleme verimliliğinin %25'in altında kaldığını göstermektedir. (Maxwell ve Dornan, 2001: 106)

Robertson ise, yüksek okul öğrencileri, yöneticiler gibi farklı grupları değerlendirdiği çalışmasında, ilköğretim okulu öğrencilerinin zamanının % 57'sinin dinlemeyle geçtiğini ifade etmektedir (2002:63). Bu konuda yapılan tüm araştırmalarda; okulda, işte, günlük hayatta en fazla kullanılan dil becerisinin dinleme olduğu ortaya çıkmaktadır (Doğan, 2008: 268).

Bu noktada dinlemenin insan yaşamında taşıdığı öneme bağlı olarak yaşları 7-10 arasında değişen 100 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmaya göre; çocukların ailelerinden onları dinlemelerini bekledikleri, dinleme davranışını yargılama, söylenme ve sorunu çözme davranışlarından ayırdıkları ortaya çıkmaktadır (Pantley, 2004:131).

"Öğrendiklerimizin %83'ünü görme, % 11'ini işitme, %3,5'ini koklama, %1,5'ini dokunma, %1'ini tatma yoluyla elde ettiğimiz belirtilmektedir. Günlük yaşantımızda görme yoluyla edindiklerimizi bir kenara bırakırsak, öğrenim sürecimizde öğrendiklerimizin önemli bir kısmı dinleme yoluyla kazanılmıştır. Okullarımızda öğretmenlerin pek çoğu düz anlatım (takrir) yöntemini kullanmaktadır. Bu durumda öğrencilerin dinlemeye ayırdıkları zaman daha da artmakta, öğrendiklerinin neredeyse %83'ünü dinleme yoluyla elde etmektedirler." (Özbay, 2005'den aktaran Karadüz, 2010:41)

Dinleme; duyma (ham veriyi alma), seçme (uyaranı seçme), odaklanma (dikkatin konuşan kişide toplanması), anlama (duyulanı anlamlandırma), değerlendirme (analiz etme ve yargılama), hatırlama (hafızaya alma) ve cevap verme (geribildirim) aşamalarından oluşan bir süreç olarak değerlendirilmektedir. (Doyle, <http://novaonline.nv.cc.va.us/eli/spd110td/interper/listen/listening.html>).

Dolayısıyla dinleme sürecinin aşamaları, bu sürecin pasif değil, etkili olabilmek için çeşitli davranışları gerektiren aktif bir süreç olduğunu göstermektedir. Dinleme duyulan seslere dikkat edilmesini, onların algılanmasını ve değerlendirilmesini içerir. Dinleme kavramı işitsel olduğu kadar görsel algılamayı da kapsar. İşitsel ve görsel algılamayı kapsayan dinleme sürecinde, konuşmacının sözlü mesajlarının yanısıra, konuşmaya katkıda bulunan görsel davranışların izlenmesi ve değerlendirilmesi de sözkonusu olmaktadır.

Bütün dinleyicilerin aynı iletiyi almadıkları görülmektedir. Farklı yaşam deneyimleri ve söylenenleri kişilerin kendi görüş açılarından temel alarak yorumlaması, konuşmacının ilettiği mesajların çok farklı algılanması ve anlamlandırılmasına neden olabilmektedir. Empatik iletişimin ancak doğru ve etkin bir dinleme becerisi ile anlam taşıdığı görülmektedir.

"Kişiliğin gelişmesinde dilin önemi göz önünde bulundurulursa, her insanın sözcüklere ilişkin; kendisine özgü bir duygusu, düşüncesi, birikimi ve yorumu olabileceği kolayca anlaşılabilir. Bu nedenle, bir sözcüğe konuşanın verdiği anlamla, dinleyenin verdiği anlamın farklı olması doğaldır. İnsanlar sıklıkla aynı sözcükleri kendi ruhsal yapıları, amaçları ve beklentileri doğrultusunda değişik anlamlarda

kullanmaktadır" (Köknel, 1999:347). Dolayısıyla sözcüklerin yorumu anlatanın ve dinleyenin verdiği anlama göre değişmektedir.

Uzmanlar, etkili dinlemenin belirtilen engellerinin dışında ayrıca beş bariyeri daha bulunduğunu ortaya koymaktadır. Burada 'bariyer' olarak tanımlanan şey iletişimde içerik ya da dinleyenle bağlantılı olarak netliği azaltan fonksiyonlar olarak değerlendirilmektedir. Bu bariyerler fiziksel koşullar, iletişim kuranlar arasındaki kültürel farklılıklar, kişisel problemlerden kaynaklı müdahaleler, davranışsal önyargılar ve ima edilen (çağırmsal) anlamlar olarak sıralanmaktadır (DeFleur, Kearney, Plax, 1993:113).

Dinleme öğrenme sürecinin de temelini oluşturmaktadır. Bu noktada, dinlemenin en çok ve en sık kullanılan dil becerisi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, dinleme becerisi gelişmiş öğrencilerin derslerdeki başarılarının da buna paralel olarak artacağı rahatlıkla söylenebilmektedir.

Gelişen ve değişen dünya standartları bireyleri daha çok alıcı/dinleyici konumuna sokmaktadır. Shafir, (2003) bilginin hızla arttığı, teknolojinin insan hayatını ele geçirdiği çağımızı 'zihin dağınıklığı çağı' olarak değerlendirerek etkili dinlemenin önemine vurgu yapmış; dinlemeyi gerçek iletişimin ana ögesi olarak ifade etmiştir. Dolayısıyla da bu becerinin kullanılan farklı öğretim teknikleriyle etkin hale getirilmesi ve böylece öğrencilerin dinleme farkındalıklarının artırılması, akademik ve sosyal yaşamda başarılı olmalarına katkı sağlayacaktır (Şahin, 2011:186).

Pek çok çalışmada ortaya konduğu üzere dinleme; sosyal yaşamda bireyler arasındaki ilişkilerin ve iletişimin düzenleyicisi, okul yaşamında anlama, öğrenme ve başarının anahtarıdır. Dinleme becerisi gelişmiş bir birey, eğitim öğretim hayatı boyunca daha başarılı olur; sosyal hayatında çevresindeki insanların duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde anlayarak onlarla daha kolay ve sağlıklı iletişim kurar. Böylece hem sosyal hayatında hem eğitim ve meslek hayatında problem çözebilen, öz güven sahibi ve başarılı bir birey olur. Tüm bu yönleriyle ele alındığında üzerinde hassasiyetle durulması gereken dinleme becerisinin geliştirilmesi için planlı bir eğitime ihtiyaç vardır.(Özbay ve Çetin, 2011:157)

Sosyal yaşantının ve öğrenme sürecinin içinde doğumdan itibaren aktif olarak kullanılan ve geliştirilebilir bir nitelik taşıyan dinlemenin özellikle eğitim öğretim sürecindeki etkin rolüne bağlı olarak bu becerinin belirli bir program dâhilinde ve sistematik şekilde geliştirilmesi, bu noktada öğrencilerin, çevrelerindeki işitsel unsurlara yönelik farkındalıklarının oluşturulması ve geliştirilmesi, onların yaşamlarının sonraki dönemlerinde daha iyi dinleyiciler olmalarına katkı sağlayacaktır.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin dinleme süreçleri ile ilgili görüş ve algılarını incelemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Öğrencilere göre dinleme süreçlerinde etkili olan faktörler nelerdir?
2. Öğrencilere göre dinlemekte zorlandıkları durumlarda gösterdikleri davranışlar nelerdir?
3. Öğrencilerin etkin dinleme davranışlarıyla ilgili farkındalıkları nasıldır?
4. Öğrencilerin dinleme etkinliğinde yer alan konuşmacı faktörüyle ilgili görüşleri nasıldır?
5. Öğrencilere göre sınıfta iyi bir dinleme ortamı yaratılması için neler olmalıdır?

3. YÖNTEM

Öğrencilerin görüş ve algılarını ortaya çıkarmak amacıyla, derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanan bir nitel araştırma türü olan fenomenoloji kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).Çalışmada dinleme olgusu,ilkökul öğrencilerinin bakış açısıyla derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır.

3.1. Örneklem:

Araştırmanın örnekleminin oluşturulmasında amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemi, Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi kardeş okulu Bornova Nihat Gündüz İlköğretim Okulu'nda 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında 4. sınıfta okumakta olan 11'i kız ve 10'u erkek olmak üzere 21 öğrenci oluşturmaktadır.

3.2. Verilerin toplanması:

Araştırmada öğrencilerin dinleme konusunda görüş ve algılarını ortaya çıkarmak amacıyla 6 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu soruları oluşturulurken öncelikle araştırma sorularından ve literatürden yararlanılmış, daha sonra bir kişiyle pilot deneme gerçekleştirilerek üzerindeçeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Görüşme formu sonda sorularıyla birlikte son halini aldıktan sonra, 21 kişiyle her biri yaklaşık 35 dakika süren görüşmeler gerçekleştirilmiş ve ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Bu kayıtlar daha sonra veri analizinde kullanılmak üzere yazıya dökülmüştür.

3.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmada yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Bu yöntemde öncelikle araştırma sorularına ve literatüre dayalı olarak kavramsal bir çerçeve oluşturulmuş ve bu çerçeve doğrultusunda olası kodlar listelenmiştir. Görüşmelerden elde edilen tüm veriler tekrar tekrar okunarak kod listesi güncellenmiş ve kodlamalar buna göre yapılarak son halini almıştır. Daha sonra kodların dahil olacağı üst başlıklar belirlenmiş ve öğrenci görüşleri bu temalar altında tablolar ile sunulmuştur. Bu tablolarda kategorize edilen öğrenci görüşlerinin frekansları (f) gösterilmiştir. Ayrıca, görüşmelerden örnek oluşturacak alıntılar yapılarak, yorumlama ve ilişkilendirme yoluna gidilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Öğrencilerin Dinleme Süreçlerinde Etkili Olan Faktörler

Öğrencilerin dinleme süreçlerinde etkili olan faktörleri araştırmak amacıyla görüşmede öğrencilere “Dinlemekte zorlandığın/dinlemesi kolay gelen bir duruma örnek verebilir misin? Neden bu durumda hissediyorsun?” soruları yöneltilmiştir. Alınan cevapların analizi doğrultusunda aşağıdaki tabloda yer alan temalar ortaya çıkmıştır.

Dinleme sürecinde etkili olan faktörler	F
Konu içeriği	18
Sesin kullanımı ile ilgili fiziki özellikler (ses yüksekliği/konuşma hızı/ses rengi)	12
Konuşmacının tavrı	11
Konuşmacı cinsiyeti	4
Ortamın fiziksel koşulları	2
Kişinin (dinleyici) fiziksel-zihinsel durumu	1
Konuşmacının etnik kimliği	1
Görüşler Toplamı	49

Öğrencilerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde konuşulan konunun içeriğinin, dinlemeyi zorlaştıran ya da kolaylaştıran önemli bir faktör olarak ortaya çıktığı, bu faktörü ise sesin kullanımı ile ilgili fiziki özellikler ve konuşmacı tavrının izlediği görülmektedir. Öte yandan ortamın fiziksel koşulları, dinleyicinin fiziksel-zihinsel durumu ve konuşmacının etnik kimliği faktörleri ise çok az sayıda kişi tarafından ifade edilmiştir.

Konu içeriği teması altında konunun zorluğu, ilgi çekiciliği, dinleyici için önemi, yeni olması, katılımcının amacına ve beklentilerine yönelik olması, rahatsız edici olması gibi içeriksel özellikler toplanmıştır. Örneğin K15 “...mesela arkadaşım zor bir durumda kaldı, onu bana söylediği zaman, benden yardım istiyorsa özellikle o zaman dinliyorum onu” şeklinde kendisine danışılan konuyu dinlemekle ilgili hassasiyetini ifade ederken, K16 “Evde bir şey yaparken benim fikrimi de soruyorlar. Böyle şeyleri dinlemek hoşuma gidiyor.” sözleriyle fikrinin alınmasının dinleme sürecindeki önemine vurgu yapmıştır.

Ayrıca, öğrencilerin bir kısmı dinlemekte zorlandıkları konular sorulduğunda derslerden örnek vermişlerdir. Bazıları sebep olarak dersin zorluğunu öne sürerken, bazıları ise dersin konusunu sevmemelerini neden olarak öne sürmüştür. Örneğin K1 “Derste sevmediğim bir konu olduğunda dinlerken sıkılıyorum mesela alan ölçümü...” ifadesiyle, K7 ise “fen dersini dinlemeyi seviyorum bitkiler, hayvanlar, tohum dikme gibi konular var çünkü...” ifadesiyle konuyu sevmenin dinlemedeki önemine değinirken, K8 “Anlamakta zorluk çektiğim için matematik ve problemlerden sıkılıyorum” ifadesiyle konunun zorluğunun dinleme açısından önemine vurgu yapmışlardır.

Bu noktada öğretmenlerin öğrencilerin ilgi ve beklentilerine yönelik olarak anlattıkları konuyu görsel malzemeler ve çeşitli örneklerle desteklemeleri, onların sadece pasif dinleyiciler olarak bırakılmayarak aktif katılımlarını sağlamaları son derece önemlidir.

Sesin kullanımı ile ilgili fiziki özellikler, öğrencilerin kullandığı ifadelerin analizi sonucunda elde edilen temalardan biridir. Öğrencilerden 12’si sesin yüksekliği, konuşma hızı, ses rengi (tonu) gibi fiziksel özelliklere, dinlemelerinde etkili bir faktör olarak değinmişlerdir. Örneğin K12 “Arkadaşlarımı dinlerken zorlanıyorum çünkü ses tonları yüksek. Çok bağıryorlar. Öğretmenim hiç bağırarak anlatmıyor. O yüzden hiç rahatsız olmuyorum. Öğretmenlerimi dinlemek rahat geliyor ama kısık sesle anlatsalardı dinlemem daha kolay olurdu...” ifadesiyle K18 de “Çok hızlı konuşan insanları anlamam. Telefonda hele hiç anlamam...sınıfta da öğretmenim hızlı konuştuğunda bazen dersi dinlemediğim oluyor, arkadaşlarımla konuşuyorum.” ifadeleriyle bu tema altında değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin yanıtlarında sıklıkla değindikleri unsurlardan biri de konuşmacının tavrı olmuştur. Öğrencilerden 11 tanesi dinlemelerini zorlaştıran bir faktör olarak konuşmacının gıcık, ukala, mızıkçı, tartışmacı, öğüt veren, dedikoducu ya da alaycı tavrını örnek göstermiştir. Örneğin K4 “ Öğretmen soru

sorduğunda bilmiş tavırla konuşanlar hoşuma gitmiyor, dinleyemiyorum”veK19 “Tartışmanın olduğu konuşmalardan hoşlanmıyorum. Kararsız, tartışma durumundaki konuşmalardan hoşlanmıyorum. Mesela görsel sanatlar dersinde bir arkadaşım kararsız kalıyor, lafi eveleyip gevelediğinde hoşlanmıyorum.”ifadeleriyle konuşmacının tavrını vurgulayan öğrenciler arasında yer almaktadır.

Yapılan görüşmelerde öğrencilerden 4 tanesi konuşmacının cinsiyetine değinen ifade kullanmıştır. K11 “Özellikle erkekleri dinlemekten sıkılıyorum. Çünkü tartışıyorlar ve yüksek sesle konuşuyorlar. Kızlar ise sessiz.”,K13“Bazen bazı kız arkadaşlarım tartışıyorlar. Onları dinlemekten hoşlanmıyorum. “, K19 “Erkeklerin konuştuğu şeylerden sıkılıyorum. Futbol konuşurken kavga ediyorlar. Kavgalı konuşmalar yapıyorlar” ve K4“Kız arkadaşlarımı dinlemediğimi belli etmemeye çalışırım, dinlemiş gibi yaparım. Çünkü sesleri çok ince sanki beynimizde vıvık ses oluyor... Konuştukları şeyler ilginç de olsa konuşma şekli önemli.” ifadeleriyle karşıt cinslerini dinlemede çektikleri rahatsızlıklarından bahsetmişlerdir.

Yanıtların dağılımına bakıldığında, en sık belirtilen faktör konu içeriği olsa da konuşmacıyla ilgili olarak ses kullanımı, konuşmacının tavrı, cinsiyeti ve etnik kimliği gibi özelliklere toplamda daha fazla sayıda değinildiği de görülmektedir. Ayrıca yalnızca 1 öğrenci dinleyicinin fiziksel-zihinsel durumunu bir etken olarak belirtirken, yine yalnızca 2 öğrenci ortamın fiziksel koşullarına değinmiştir. Bu durum öğrencilerin dinleme sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi konusunda sorumluluğun çoğunu konuşmacıya yükledikleri şeklinde yorumlanabilir. Oysaki etkin bir dinleme sürecinde, konuşmacının olduğu kadar dinleyicinin de önemli bir sorumluluğu bulunmaktadır. Robertson (2004)’a göre, etkili iletişim kurabilmek için konuşmacı ve dinleyicinin %51 sorumluluğu alması son derece önemlidir.

Öte yandan konuşmacının ve dinleyicinin beden dili kullanımı, konuşma süresi gibi faktörlere çalışmaya katılan öğrenciler tarafından değinilmediği görülmüştür.

Formal eğitim ortamlarında dinlemenin niteliği öğrenmeyi önemli ölçüde etkiler. Derse ilgi duymayan bir öğrenci gönülsüz dinler, zamanın çabuk geçmesini düşünerek dersin bir an önce bitmesini ister. Bu tür durumlarda öğrenciler pasif, görünüşte dinleyici durumundadırlar. İlgi duymadığı dikkatinin çekilmediği bir durumda bireyin kalıcı ve verimli öğrenmeler geçireceği dinleme stratejileri kullanması düşünülemez. Bu durumun aksine bazen de öğrenciler derse istekle katılıp tartışır, muhababını dinler, soru sorarlar. Grup halinde çalışmalar gerçekleştirirken ortak yeni düşünceler elde etmek için birbirlerinin düşüncelerini dikkatle dinlerler. Bu gibi durumlarda ise katılımlı dinleme gerçekleşir ve öğrenciler daha kalıcı ve verimli öğrenmeler gerçekleştirirler (Karadüz, 2010: 43-44).

Eğitim sürecinde her insanın zamanla edindiği dinleme kültürü ve alışkanlıkları vardır. Öğrenme ortamlarında her birey birbirinden farklı bilişsel, duyuşsal ve devinışsel dinleme tutum ve alışkanlıkları geliştirir. Konu, zaman, öğrenme ortamının çeşitliği, dinleyicinin amacı, verici, alıcı ve kanal gibi unsurların eğitimle birlikte dinlemenin niteliğine etki ettiği görülmektedir. Bu durumlar dinleyicinin bazen etkin, bazen edilgen; bazen gönüllü, ilgili, bazen de gönülsüz ve ilgisiz tavır sergilemesine neden olur (Karadüz, 2010: 44).

Bu noktada öğrencilerin fiziksel ve zihinsel gelişimleri göz önünde bulundurularak dersin içeriğine göre öğrencilerin ilgisini çekebilecek etkinliklerle sebep-sonuç ilişkilerini ortaya koymaları, buna paralel olarak öğretmenlerin öğrencilerin eleştirel dinleme yeteneğini geliştirmelerine katkıda bulunmalarının önemi ortaya çıkmaktadır.

4. 2. Öğrencilerin Dinlemekte Zorlandığı Durumlarda Gösterdikleri Davranışlar

Öğrencilerin dinleme süreçlerinde zorlandıkları durumlarda sergiledikleri davranışları araştırmak amacıyla öğrencilere “Bir şeyi dinlemekte zorlandığın bir durumda nasıl davranıyorsun? Örnek verebilir misin?” soruları yöneltilmiştir. Alınan cevapların analizi doğrultusunda öğrencilerin gösterdiklerini belirttikleri davranışlar 10 başlık altında toplanmıştır. Öğrencilerden 4 tanesi ise bu soruyu yanıtlayamamıştır.

Dinlemekte Zorlanılan Durumda Sergilenen Davranış	F
Dinlemediğini belli etmemeye çalışma	14
Ortamı değiştirme-uzaklaşma	8
Dinlemek için kendini zorlama	7
Hayaller kurma(başka şeyler düşünme, uğraşma)	6
Dinlemekte zorlandığını (sözle-sözsüz) belli etme	4
Dinlemeye engel olan dış faktörü elimine etmeye çalışma	2
Duymamazlıktan gelme	2
Geçştirme	2
Başka konu açma	1
Konuşmayı sonlandırma	1
Görüşler Toplamı	47
Bilmiyor-Yanıt Yok	4

Öğrencilerin yanıtları incelendiğinde en sık olarak dinlemediğini belli etmemeye çalışma davranışını sergilediklerini ifade ettikleri görülmektedir. Örneğin K3 “Öğretmenin yüzüne ya da tahtaya bakıyorum anlamasın diye.” ifadesiyle, K19 “Aslında dinlemek istemiyorum, ama dinliyormuş gibi yapıyorum. Konuşmaya katılarak dinliyormuş gibi gözükebilirim. Mesela o kişinin gözlerinin içine bakıyorum dinliyormuş gibi” ifadesiyle dinliyor gibi görünme çabalarını anlatmıştır.

Bulunulan ortamı değiştirme/ortamdan uzaklaşma davranışları da 8 kişi tarafından ifade edilen dinlememe davranışı olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin K20 “Eğer arkadaşlarımı dinlemek istemiyorsam, arkadaşlarımın suratına bile bakmam, oradan giderim, küserim onlarla ve sonra çıkarım, tepkimi koyarım, yani dinlemek istemiyorum ben sizi” ifadesiyle çok keskin bir şekilde davranış tercihini belirtmiştir. Bu davranışa göre daha çok çaba gerektiren bir diğer davranış şekli olan “Dinlemek için kendini zorlama” davranışı ise 7 kişi tarafından ifade edilmiştir. K4 “her arkadaşımın fikrine değer vermek lazım o yüzden herkesi dinlemeye çalışırım.” ve K6 “Oyun oynarken herkesin fikrini söylemeye hakkı olmalı... Bir arkadaşımın bana gıcıklığı var, dalga geçer gibi konuşuyor ama dinlerim” ifadeleriyle bu tema altında yer almaktadır. Yine çaba gerektiren bir davranış olan “Dinlemeye engel olan faktörü elimine etmeye çalışma” davranışı da 6 kişi tarafından dile getirilmiştir. Örneğin K13 “Ders dinlerken arkadaşlarım bana bir şey fısıldarsa veya söylerse rahatsız oluyorum ve arkadaşlarımı uyarıyorum” şeklinde davranışını ifade etmiştir.

“Dinlemede zorlandığını (sözle-sözsüz) belli etme” davranışı ise sadece 4 kişi tarafından ifade edilmiştir. Bu kişilerden biri olan K13 “Bazen mesela iki arkadaşım birden konuşunca, ikisini birden dinlemek zorunda kalıyorum. Dinlemeye çalışıyorum ama ikisi birden konuştuğu için hiçbir şey anlamıyorum. Onlara sırayla konuşmalarını söylüyorum” ifadesiyle sağlıklı bir dinleme sürecinin nasıl olması gerektiğine işaret etmiştir.

Bu noktada dinlemenin verimli olabilmesi için bireylerin karşılıklı sıraya geçerek kendi monologlarını dile getirmemeleri ön plana çıkmaktadır. Sağrlar diyalogunun yaşanmaması için öncelikle bütün yan uyarıcıları geri plana atıp karşıdaki kişinin düşünce ve duygularına odaklanmak, kendi bakış açısını ortaya koymasına izin vermek, daha sonra uygun bir arada dinleyen kendi görüşlerini ifade etmeye başlaması son derece önemlidir.

Bunun yanında çalışmada etkin dinleme davranışları içinde sayılamayacak olan duymamazlıktan gelme, geçiştirme, başka konu açma, konuşmayı sonlandırma davranışları da birer kişi tarafından çeşitli cümlelerle ifade edilmiştir.

4.3. Öğrencilerin Etkin Dinleme Davranışlarıyla İlgili Farkındalıkları

Öğrencilerin etkin dinleme davranışlarıyla ilgili farkındalıklarını ortaya çıkarmak amacıyla “İyi bir dinleyici sence nasıl olmalı? sorusu yöneltilmiştir. Alınan yanıtlar ve dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

İyi dinleyicinin Gösterdiği Davranışlar	F
Göz teması kurma	11
Söz kesmeden sessizce dinleme	7
Başka şeyle uğraşmama	6
Duruş biçimi-bedenin konuşmaya odaklanması	5
Konuşma içeriğini takip etme	4
Yüz ifadesi ile dinlediğini belli etme	2
Dinlemediğini belli etmeme	2
Konu dışına çıkınca uyarma	1
Görüşler Toplamı	38

Öğrencilerin yanıtlarına bakıldığında etkin dinleme davranışlarından olan göz teması kurmanın öğrencilerin yarısı tarafından ifade edildiği görülmektedir. Öte yandan pasif bir dinleme davranışı olan söz kesmeden sessizce dinleme davranışının da öğrencilerin üçte biri tarafından ifade edildiği görülmektedir.

Etkin dinleme davranışlarına değinen öğrenci yanıtlarına örnek olarak K15’in “Ben öğretmenimi iyi dinliyorum. Öğretmenim bir şey anlattığı zaman, onu dinlerken bir de gözbağı kuruyorum öğretmenimle. Yoksa onu pek anlayamıyorum. Arkadaşlarımı da aynı şekilde dinliyorum. Gözbağı kurmadan dinlediğim zaman onu pek dinlediğimi hissedemiyorum. Bu şekilde dinleme yöntemini kullanıyorum. Dinlemede gözbağının önemli olduğunu düşünüyorum.” ve K17’nin “Karşımdakinin yüz ifadesinden beni dinlediğini anlıyorum. Karşımdaki dinlemediğinde ise, böyle yüzü asık duruyor, ya da yeter artık diyor mesela...Gözlerinden, duruşundan, başka yerlerle ilgilenmesinden anlıyorum dinleyip dinlemediğini.” ifadeleri gösterilebilir. Pasif dinleme davranışlarına örnek olarak ise K16’nın “(Biri konuşurken) of pof yapmamalı, sıkıldıysa da belli etmemeli.” ve K7’nin “Başka şeylerle ilgilenmemeli, Sessizce durmalı” ifadeleri örnek verilebilir.

Duruş biçimi-bedenin konuşmaya odaklanması, konuşma içeriğini takip etme, yüz ifadesi ile dinlediğini belli etme, konu dışına çıkınca uyarma gibi etkin dinleme davranışları ise çok az sayıda öğrenci tarafından dile getirilmiştir. Bu durum öğrencilerin etkin dinleme davranışlarından göz teması dışındaki davranışları tanıma konusunda yeterince bilinçli olmadıklarına işaret etmektedir.

Öğrencilerin iyi birer dinleyici olmalarını gerektiren nedenler arasında; nezaket kuralları gereği konuşan kişiyi dikkatlice dinlemek ve bu yolla pek çok şey öğrenmek, anlatılan konuyla ilgili sorular sorulduğunda dinlememiş olmaktan dolayı zor durumda kalmamak, dinleme yetersiz olduğunda bir tartışmaya aktif katılımın mümkün olmaması, yönlendirmelerin dikkatlice takip edilmemesinden dolayı işlemlerin tekrar edilmesinin zaman kaybına neden olması yer almakta (Doğan, 2008:267) ve tüm bunlar iletişimde sorunların yaşanmaması, iyi bir dinleyici olmanın önemi noktasında ön plana çıkmaktadır.

Grognet ve Van Duzer (2002)'e göre öğretmenler, öğrencilerin dinlemede anlamalarına yardımcı olacak soru sorma, konuşmacıyı yavaşlatma ya da tekrar gibi stratejileri öğrencilere öğretmelidirler.

Ayrıca dinleme öğretimi yapılırken öğretmenlerin, öğretim yapılan sınıf düzeylerini dikkate almaları son derece önemlidir. Bu noktada öncelikle öğrencinin dinleme becerisini gerçekleştirebildiği süre dikkate alınmalıdır. Sınıflara göre dinleme süreleri Demirel (2003) tarafından; birinci sınıf 3-5 dakika, ikinci ve üçüncü sınıflar 5-10 dakika, dördüncü ve besinci sınıflar 15-20 dakika, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflar 30-40 dakika olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla dinleme becerilerinin geliştirilmesine dönük yapılacak etkinliklerin, dinleme sürelerinin dikkate alınarak hazırlanması önem taşımaktadır.

Alonso (1996), öğrencilerin sınıf içerisinde, can sıkıntısı, eksik motivasyon ve pasif dinleme becerileri göstermekte olduklarını gözlemlemiştir. Bunların nedeni olarak da öğrencilerin isteksizliğini, konuşmacının verdiği mesajlara tepkisizliğini ve güven eksikliğini göstermektedir.

Öğrenciler ilkökul birinci sınıfta kısa bir masalı dikkatlice dinleyebilmekte ve 4-5 sözcükten oluşan sorulara yanıt verebilmektedir. İkinci sınıfta dinlediği bir masalı kısaca özetleyebilmektedir. Üçüncü sınıfta dinleme süresi artmakta, dinlediği olayın kısa bir değerlendirmesini yapabilmektedir. Dördüncü sınıfta, dinlediği bir konuşmanın ana fikrini ve yardımcı fikirlerini söyleyebilmektedir. Beşinci sınıfta ise bir olayın neden ve sonuç ilişkisini kurabilmekte, bununla ilgili düşüncesini rahatlıkla ifade edebilmektedir (Aşıcı, 2005).

Dolayısıyla öğrencilerin etkili bir dinleyici olmalarının sağlanması sürecinde öğretmenlerin tüm bu özellikleri dikkate alarak değerlendirme yapmaları son derece önemlidir.

4. 4. Öğrencilerin Etkili Konuşmacının Özellikleri ile İlgili Görüşleri

Öğrencilerin etkili konuşmacının özellikleriyle ilgili görüşlerini araştırmak amacıyla onlara "Etkili/iyi bir konuşmacı nasıl olmalı?/Nasıl bir konuşmacıyı dinlemek senin için kolay ve keyifli olur?" soruları yöneltilmiştir. Alınan yanıtlar doğrultusunda üslup özellikleri ve ses-beden kullanımıyla ilgili özellikler olmak üzere iki temanın ortaya çıktığı görülmektedir. Bu temalar altında toplanan görüşler ve dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Etkili Konuşmacı Özellikleri	F
a.Üslup özellikleri	18
a.1. Nazik- saygılı olma	5
a.2. Anlaşılır olma	3
a.3. Sakinlik	2
a.4. Konuyu uzatmama	2
a.5. Konu takibi (sorulara cevap verme)	1
a.6. Geçirtmeme	1
a.7. Konuya hakimiyet	1
a.8. Övünmeme	1
a.9. Canayakın olma	1
a.10. İkna edici olma	1
b. Ses ve beden kullanımı ile ilgili özellikler	11
b.1. Ses yüksekliği (alçak-yüksek-orta)	5
b.2. Konuşma hızı	3
b.3. Ses tonu güzelliği	1
b.4. Göz teması	1
b.5. Canlı-tempolu konuşma	1
Görüşler toplamı	29

Öğrencilerin verdikleri cevapların analizi sonucunda daha çok konuşmacının üslubuyla ilgili özelliklerin vurgulandığı görülmektedir. En çok vurgulanan üslup özelliği ise nazik-saygılı olmak olmuştur. Konuşmacının ses ve beden kullanımıyla ilgili olarak da ses yüksekliği ayarının en çok değinilen konu olduğu görülmektedir.

K17 "Nazik ve saygı göstererek konuşmak önemli benim için" ifadesiyle, K21 de "Dürüst, kibar bir nisanla konuşmak daha rahat olur" ifadesiyle nezaketi konuşmacıda olması gereken bir özellik olarak vurgularken, K5 "Sakin olmalı, örneğin melisa çok sakın anlatıyor, günlük bir şeyi güzel anlatıyor" ifadesiyle sakın bir üslupla konuşanları dinlemenin daha güzel olduğunu ifade etmiştir.

Ses ve beden kullanımı ile ilgili özelliklere örnek olarak, K3'ün "yavaş ve yüksek sesle konuşmalı", K6'nın "sınıfta çok bağırs var. Aslında sakın sessiz konuşmalı", K19'un "Yavaş, orta hızda konuşan ve sesini ayarlayabilen kişileri dinlemek daha kolay. Sesini ayarlamak, sesini çok yükseltmemek ya da çok sessiz konuşmamak Çok yüksek ya da çok alçak sesle konuşulması beni rahatsız eder.", K15'in " Benim dedem her cümlede tane tane konuşur. Sözcüklerinden duygu ifadesini anlayabiliyorsun. Mesela bir başkası bana bunu anlatsa, onu anlayamam. Karşımdaki tane tane anlatırsa ben daha iyi anlıyorum. O yüzden dedemin anlatışını seviyorum." ifadeleri gösterilebilir.

Görüşme sürecinde ayrıca öğrencilere "Konuşanın görüntüsü seni etkiler mi?" sorusu da yöneltilmiştir. Öğrencilerden sadece 5 tanesi konuşmacının görüntüsünün dinlemelerini etkilediğini belirtmiştir. Örneğin K16 "Karşımdakinin değişik giyimi ben etkiler. Mesela Almanya'dan gelen birinin kıyafeti değişik, saç değişik, söyledikleri farklıdır." sözleriyle, değişik görüntüsü olanların söylediklerinin de değişik olacağını ifade ederken, K20 "Kişinin dış görünüşü farketmez. Önemli olan iç görünüşüdür. Dış görünüş karşıdaki kişinin özelliğidir. Ben, o kişinin söylediklerine odaklanırım." sözleriyle dış görünüşün dinleme sürecinde önemsiz olduğunu vurgulamıştır.

4.5. Öğrencilerin Sınıfta İyi Bir Dinleme Ortamı Yaratılması Konusundaki Önerileri

Öğrencilerin sınıfta iyi bir dinleme ortamı yaratılması konusundaki önerilerini ortaya çıkarmak amacıyla onlara "Sence sınıfta iyi bir dinleme ortamı gerçekleşmesi için neler yapılmalı? Senin önerilerin nelerdir?" soruları yöneltilmiştir. Öğrencilerin sunduğu öneriler; sınıfın fiziksel koşullarıyla ilgili öneriler, öğretmen davranışıyla ilgili öneriler ve öğrencilerin davranışıyla ilgili öneriler şeklinde üç başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar altında toplanan görüşler ve dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

İdeal Dinleme Ortamı İçin Öneriler	F
a. Öğrencilerin davranışıyla ilgili öneriler	26
a.1. Sessiz durmalı	11
a.2. Sırayla konuşmalı	5
a.3. Söz hakkı alıp konuşmalı	4
a.4. Kibar-saygılı davranmalı	2
a.5. Konuşan arkadaşlarını uyarmalı	1
a.6. Öğretmenin uyarılarını dinlemeli	1
a.7. Öğretmenin yüzüne bakmalı	1
a.8. Bağırarak yerine ikna etmeli	1
b. Sınıfın fiziksel koşullarıyla ilgili öneriler	18
b.1. Aydınlik olmalı	5
b.2. Çok sıcak/soğuk olmamalı	3
b.3. Duvarlar açık renkli olmalı	3
b.4. Oturma düzeni değiştirilmeli	2
b.5. Sınıf büyük olmalı	2
b.6. Kötü koku olmamalı	1
b.7. Öğrenci sayısı az olmalı	1
b.8. Dış ortam sessiz olmalı	1
c. Öğretmen davranışıyla ilgili öneriler	5
c.1. Ödül sunmalı	2
c.2. Dinlemeye motive etmeli	2
c.3. Ceza vermeli	1
Görüşler toplamı	49

Tablo incelendiğinde en fazla sayıda önerinin, öğrencilerin davranışlarına yönelik sunulduğu görülmektedir. Öğrencilerden 11 tanesi sınıfta iyi bir dinleme ortamı olması için öğrencilerin sessiz durması gerektiğini belirtmiştir. Sırayla konuşma ve söz hakkı alıp konuşma gibi öneriler ise 5 kişi ve daha azı tarafından dile getirilmiştir. Örneğin K18 "Arkadaşlarım çok konuşmasaydı, dersleri sessizce dikkatli dinleselerdi, ben de (dersi) çok iyi dinlerdim." ifadesiyle sınıfta sessiz olunması gerektiğini vurgularken, K15 "Mesela, birisi konuşurken onu dinleyeceksin, parmak kaldırmayacaksın. Buna uydukça daha iyi bir dinleyici ya da iyi bir insan olabiliyorsun." ve K6 "Parmak kaldırarak sırayla konuşmalı... Evde de alışkanlığım var, birisi konuşurken başkasıyla asla konuşmam." sözleriyle sırayla konuşma ve söz hakkı almayı öneren öğrenciler arasında yer almışlardır.

Sınıfın fiziksel koşullarıyla ilgili ise 18 tane öneride bulunulmuştur. Bu koşullardan ilk sırada sınıfın aydınlık olması yer alırken, sınıfın uygun sıcaklıkta olması, duvarların rengi gibi fiziki özellikler onu takip etmiştir. Örneğin, K13 "Aydınlık bir sınıfta daha iyi dinlerim ve büyük sınıfta da daha iyi dinlerim çünkü küçük sınıfta daha çok gürültü olur ama büyük sınıfta daha iyi dinleyebilirim." ifadesiyle sınıfın aydınlık olmasını önerirken, K15 "çok gürültülü ve çok sıcak olan bir yerde ben dinleyemiyorum insanları. Öyle olmamalı" sözleriyle sıcaklık faktörüne değinmiştir.

Öğretmen davranışlarına yönelik olarak yalnızca 5 tane öneride bulunulmuştur. K1'in "Bence (sınıfta) dinleyenler gitsin. Teneffüs yapınlar. Küçük ödüller koyulmalı bence iyi dinleyenler için. Mesela her zaman uslu

durarlara değil de şımarık duranlar akıllı durunca verilebilir.”ifadesi ve K4’ün“herkes bir ağızdan konuşmamalı. Öğretmen uyardığında herkes uymalı. Öğretmen de ödülleri vermeli. Beni çok iyi dinlediniz 5 dakika dinlenme ödülü verebilir.” ifadeleri öğrencilere ve öğretmenlere yönelik önerilere örnek olarak gösterilebilir.

Bu doğrultuda, dersin sonunda dersi en iyi dinleyenlerin ödüllendirilmesi, öğrenciler arasında etkili dinleme konusunda sağlıklı bir rekabet ortamının doğmasına neden olabilecektir.

K20 ise *“Mesela öğretmen tahtada bir şey anlatırken herkes sessizce öğretmenin yüzüne bakarak dersi dinlemeli, kulakları hep öğretmenin anlattığı şeylerde olmalı. Bu yüzden de öğrenmemiz daha iyi olur. Öğretmenin de tahtaya geçtiğinde bir yandan bizim yüzümüze bakarak, bir yandan tahtaya bakarak bize anlatması gerekir. O zaman daha iyi dinlerim. Bizim sınıfta şöyle bir kural var. Sırayla herkes yer değiştirip en öne geçiyor. Arkada olunca biraz öğretmenin sesini duyamamazlık oluyor, ama önde olunca öğretmeni daha net anlayabiliyorum.”* ifadeleriyle sınıfta iyi bir dinleme ortamı oluşturulması konusunda hem öğrenciye, hem öğretmene hem de sınıf düzenine yönelik öneride bulunmuştur.

Bu noktada, dinlemeyi etkileyen faktörleri fizyolojik ve psikolojik faktörler olarak ele almak mümkündür. Fizyolojik faktörler öğrencinin duyma yetisiyle ilgilidir ve öğretmenin öğrenci özelliklerini bilerek davranması gerekir. Dinlemeyi etkileyen fiziki faktörler eğitim ortamlarının fiziki yapılarıyla da yakından ilgilidir. Okullarda kalabalık sınıfların bulunması, oturma düzeninde bireyselliğin ön plana çıkmaması, dinleme becerilerini olumsuz yönden etkilerken; U şeklinde bir oturma düzeni ve kalabalık olmayan sınıflar dinleme becerisinin geliştirilmesinde etkilidir. (Epcıaıan, 2013: 335)

Yanıtlara bakıldığında en fazla önerinin öğrenci davranışlarına yönelik yapıldığı görülmektedir. Bu durum katılımcıların, sınıfta iyi bir dinleme ortamı yaratılması konusunda en fazla sorumluluğu öğrencilere yükledikleri şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dinleme becerisini geliştirme sürecinde empatik bir yaklaşım sergileyerek her türlü yargıdan ve egodan uzak, kişinin kendi gerçeği ile kıyaslamadan, özdeşleştirmeden, sadece konuşanın değer yargıları, inançları ve koşulları eşiğinde değerlendirebilmek son derece önemlidir. Bu noktada, dikkatin tamamen konuşan kişiye verilerek, içinde bulunduğu durumu onun bakış açısıyla anlamaya çalışmak ve mümkün olduğunca çok kanaldan dinleyebilmenin önemi ortaya çıkmaktadır.

Dinlemenin sosyal yaşamda ve öğrenme sürecinde taşıdığı öneme bağlı olarak ilkokul öğrencilerinin dinleme sürecine ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, öğrencilerin dinleme sürecinde dinlemeyi zorlaştıran ya da kolaylaştıran faktörler arasında özellikle konuşulan konunun içeriği, sesin kullanımı ile ilgili fiziki özellikler ve konuşmacı tavrının üzerinde durdukları görülmektedir. Bununla birlikte ortamın fiziksel koşulları, dinleyicinin fiziksel-zihinsel durumu ve konuşmacının etnik kimliği faktörleri ise çok az sayıda kişi tarafından ifade edilmiştir. Konu içeriği ile ilgili olarak öğrenciler derslerden örnekler vererek dersin konusunu sevmelerinin dinlemelerinde etkili olduğunu ifade ederken, konunun zorluğunun dinleyememelerinde önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin sosyal yaşamda ve sınıf ortamında etkili dinleme sürecinde sesin kullanımı ile ilgili özelliklere önem verdikleri ortaya çıkmaktadır. Konuşanın hızlı, yüksek sesle düşüncelerini ifade etmesinin, ukala, mızıkçı, tartışmacı, öğüt veren, dedikoducu ya da alaycı tavırlar takınmasının dinlemeyi zorlaştırdığı ve dolayısıyla anlama sürecini olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Bazı öğrenciler ise, konu içeriği ya da konuşma şekline bağlı olarak karşıt cinslerini dinlemede çektikleri rahatsızlıklarından bahsetmişlerdir. Tüm bunlardan hareketle, öğrencilerin dinleme sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi konusunda sorumluluğun çoğunu konuşmacıya yükledikleri gözlenmektedir. Bu noktada, öğretmenlerin ‘konuşmacı’ olarak sesin kullanımı ve konuşma akıcılığı gibi özellikleri önem kazanmaktadır. Araştırma sonuçları, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının konuşma becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimlerin yoğunlaştırılması gerektiğine işaret etmektedir.

Genel anlamda değerlendirildiğinde, öğrencilerin büyük bir kısmının görünürde ve seçici dinleyici oldukları görülmektedir. Öğrencilerin dinlemede zorlandığı durumlarda; bulunulan ortamı değiştirme/ortamdan uzaklaşma, yan uyarıcıları arka plana atarak konuşan kişiye odaklanmaya çalışma ve sözle ve beden diliyle dinlemede zorlandığını ifade etme davranışlarının ortaya konduğu belirtilmektedir. Duymamazlıktan gelme, geçiştirme, başka konu açma, konuşmayı sonlandırma davranışları da bazı öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Bu doğrultuda, öğrencilerin etkin dinlemeden uzaklaşıp, görünürde ve seçici dinleme davranışlar sergiledikleri durumların, öğretmenler tarafından iyice analiz edilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Öğretmen, öğrencilerin dinleme davranışlarını analiz ederek dinlemeyi zorlaştıran nedenleri tespit edebilir ve daha sağlıklı bir iletişim kurmanın yollarını arayabilir.

Öğrencilerin iyi ve etkili bir dinleyicinin özellikleri konusunda verdiği yanıtlar doğrultusunda önceliği göz teması kurmaya verdikleri, bunun yanında söz kesmeden sessizce dinlemeye de odaklandıkları görülmektedir. Duruş biçimi-bedenin konuşmaya odaklanması, konuşma içeriğini takip etme, yüz ifadesi ile dinlediğini belli etme, konu dışına çıkınca uyarma gibi etkin dinleme davranışları konusunda ise yeterince

bilinçli olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Etkili dinleme açısından konuşmacının özellikleri değerlendirildiğinde ise, daha çok konuşmacının üslubuyla ilgili özelliklerin vurgulandığı, en çok vurgulanan üslup özelliğinin ise nazik-saygılı olmak olduğu gözlenmektedir. Anlaşılır, nezaketli ve sakin bir üslupla konuşulmasının dinlemeyi sağlayan özellikler olarak önplana çıktığı vurgulanmaktadır. Bunun yanında öğrencilerin büyük bir bölümü, konuşmacının dış görünüşünün dinlemeyi etkilemediğini ifade etmiştir. Öğrencilerin dinleme konusundaki görüşleri, etkin dinleme konusunda yeterli bilgilerinin olmadığını göstermektedir. Bu noktada, etkin dinleme davranışları konusunda hem konuşmacıyı hem dinleyiciyi etkileşimli bir şekilde ele alan bir 'dinleme eğitimi'nin ilköğretim programlarına dahil edilmesi iyileştirici bir çaba olacaktır.

Öğrencilerin sınıfta iyi bir dinleme ortamı yaratılması konusundaki önerileri incelendiğinde, en fazla sayıda önerinin, öğrencilerin davranışlarına yönelik sunulduğu görülmektedir. Öğrencilerin özellikle sessiz durma, sırayla konuşma ve söz hakkı alıp konuşma davranışlarını önermesi, onların gürültüyü ve çoksesliliği etkin dinlemenin karşıtı olarak gördüklerini göstermektedir. Sınıfın fiziksel koşullarıyla ilgili olarak ise, ilk sırada sınıfın aydınlık olması yer alırken, sınıfın uygun sıcaklıkta olması, duvarların rengi gibi fiziki özellikler onu takip etmiştir. İyi bir dinleme ortamının oluşabilmesi için öğretmenlerin de dinlemeye motive etmeleri, iyi dinleyenler için ödül sistemini gerçekleştirmeleri öneriler arasında yer almıştır. Bu noktada, öğrencilerin bu görüşlerinden yola çıkarak ve dinlemenin hem fizyolojik hem psikolojik süreçleri içeren bir olgu olduğu düşünülerek sınıfın ses iletimi ve yalıtımı, renk, oturma düzeni gibi faktörleri de göz önünde bulundurularak eğitim ortamları tasarlanmalıdır.

Tüm bunlardan hareketle, yapılan bu çalışma değerlendirildiğinde, öğrencilerin farklı dinleme davranışları gösterdikleri ve dinlediğini anlama seviyelerinin farklı olduğu görülmektedir. Bu durum, sınıfta öğretmenin dersi hangi seviyede işleyeceği problemini ortaya çıkarmaktadır. Bunun için, öğretim döneminin başında öğrencilerin dinleme seviyelerini belirlemek amacıyla çeşitli gözlemler ve etkinliklerin yapılması önem kazanmaktadır. Öğretmenin, öğrencilerinin dinleme becerilerinin ne durumda olduğunu belirleyerek, bu becerileri geliştirmeye yönelik düzenli ve planlı etkinlikleri uygulaması, öğrencilerdeki değişikliği kontrol etmesinin son derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Dinleme eğitimine mümkün olduğunca erken yaşlarda başlanması gerekmektedir. Dinleme becerisinin kazanımı ilk olarak ailede başlamakta, daha sonra okul öncesi ve ilköğretim aşamalarında bu becerinin gelişimi devam etmektedir. Bu sebeple, okul-aile işbirliği yapılarak, etkin dinleme davranışları hakkında ailelerin bilgilendirilmesi ve çocukların, aile içinde de etkin dinleme davranışlarını kazanmalarının sağlanması önemlidir.

Öğretmenler, öğrencilerine etkili dinleme davranışı kazandırabilmek için öncelikle onlara rehber olmalı ve kendileri iyi bir örnek oluşturarak, öğrencilerini etkili bir şekilde dinlemelidirler. Bu noktada, öğretmenlerin, dinleme becerisi ve dinleme etkinlikleri hakkında bilgilendirilmesi için hizmet içi eğitim seminerlerinin uygulanması ön plana çıkmaktadır. Bu eğitimlerde dinleme-anlama becerilerini geliştirmenin önemi, yöntem ve teknikler, özellikle de bu yöntem ve tekniklerin nasıl uygulanacağı üzerinde durulmalıdır.

Öğrencilere dinleme becerilerinin akademik ve sosyal yaşamdaki önemi anlatılmalı ve öğrencilerin neyi, nasıl, niçin dinlemeleri gerektiği etkinliklerle öğretilmelidir. Öğrencilere etkili bir dinleme için gereken kurallar anlatılmalı ve kendilerinin nasıl bir dinleyici olduklarını fark etmeleri sağlanmalıdır. Öğretmenler, öğrencilere; not alarak dinleme, tüm vücutla dinleme, dikkatini dinleme üzerine yoğunlaştırma gibi etkili dinleme becerilerini öğretmeli ve uygun dinleme etkinlikleri yaptırmalıdır. Öğrencilerdeki olumsuz dinleme davranışları, etkinlik sırasında tespit edilerek, etkili dinleme davranışlarına dönüştürülmelidir. Bu noktada dinleme etkinliklerinin öğrenci merkezli yapılması; etkinlikler esnasında öğrencilerin aktif katılımına önem verilmesi, öğrencilerin hem yarışıp hem eğlenebilecekleri ortamların oluşturulması önem kazanmaktadır.

Okulların fizikî ortamı, öğrencilerin rahatça dinleyebilecekleri ve dinleme etkinliklerini rahatça uygulayabilecekleri şekilde düzenlenmelidir. Okullarda, dinleme etkinlikleri için gerekli olan teknolojik donanım sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- ADELMANN, Kent (2012). "The art of listening in an educational perspective : listening reception in the mother tongue", *Education Inquiry*, Vol. 3, No. 4, December , ss. 513-534.
- ALONSO, Laura (1996). *Improving deficient listening skills in the language arts program at the middle grades*, Saint Xavier University, Masters Theses. Eric Clearinghouse.<http://www.eric.ed.gov/contentdelivery/servlet/ERICServlet?accno=ED398611>.
- BARKER, Larry,& WATSON, Kittie (2000). *Listen up: How to improve relationships, reduce stress, and be more productive by using the power of listening*. New York: St. Martens Press.
- CARTER, Arnold Nick (2004). *Etkin İletişim Kurun*, Çev. Z. Güden, İstanbul: Arion Yayınevi.
- DAVIES, Brian. (2004). *Zor İnsanlarla Baş Etme Yöntemleri*, Çev. Emel Yıldız, İstanbul: Gölge Yayıncılık.
- DeFLEUR, Melvin L.,KEARNEY, Patricia and PLAX Tim G. (1993). *Fundamentals of Human Communication*, Mayfield Publishing Company, California.
- DEMİREL, Özcan (2003). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegema yayıncılık.

- DIAMOND, Linda Eve (2007). *Rule #1: Stop talking! A guide to listening*. California, USA: Happy About, Listeners Press.
- DOĞAN, Yusuf (2008). "İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerisini Geliştirmede Etkinlik Temelli Çalışmaların Etkililiği". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Bahar, Cilt 6, S.2, ss.261-286.
- EPÇAÇAN, Cahit (2013). "Temel Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme ve Dinleme Eğitimi", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Ocak, S.6/11, ss.331-352.
- GELB, Michael J. (2002). *Düşünmenin Tam Zamanı* (çev. Taylan Bilgiç), İstanbul: Arion Yayınevi.
- GORDON, Thomas (1997). *Etkili Anababa Eğitimi*. (Çev.:Aksay E.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- GÖÇER, Ali (2007). "Bir öğrenme alanı olarak anlama eğitimi ve Türkçe öğretimindeki yeri". *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), ss.17-39.
- GROGNET, Allene,VAN DUZER, Carol. (2002). "Listening skills in the workplace". www.eric.ed.gov., Erişim Tarihi:25.05.2016.
- HALONE, Kelby K. &PECCHIONI, Loretta L. (2001). "Relational listening: A grounded theoretical model". *Communication Reports*, 14(1), ss.59-71.
- JALONGO, Mary Renck (2010). "Listening in early childhood: An interdisciplinary review of the literature". *International Journal of Listening*, S.24, ss.1-18.
- KARADÜZ, Adnan (2010). "Türkçe ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Dinleme Stratejilerinin Değerlendirilmesi", *Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.29/2, ss.39-55.
- KASATURA, İlkay (1998). *Kişilik ve Özgüven*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- MELANLIOĞLU, Deniz (2012). "Dinleme Becerisine Yönelik Ölçme Değerlendirme Çalışmalarında Üstbilis Stratejilerinin Kullanımı", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/1 Winter, ss.1583-1595.
- KÖKNEL, Özcan (1999). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- LUNDSTEEN, Sara W. (1979). *Listening: Its impact on reading and the other language arts*. Urbana IL: National Counsel of Teachers of English.
- MAXWELL John J.,DORNAN Jim (2001). *Etkili İnsan Olmak*, Çev: Demet Dizman, Beşinci Basım, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- MUTLU, Erol (2004). *İletişim Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- ÖZBAY, Murat (2005). *Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi*, Ankara: Akçağ Yay.
- ÖZBAY, Murat, ÇETİN, Didem (2011). "Dinleme Becerisinin Geliştirilmesinde Prozedik Farkındalığın Önemi", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Bahar, S. 26, ss.155-175.
- PANTLEY, Elizabeth (2004). *Çocuklarımıza Verdiğimiz Gizli Mesajlar*, Ankara: HYB.
- PETRESS,C.K.(1999). "Listening: A Vital Skill", *Journal Of Instructional Psychology*. Cilt: 26, S.4, s.261-267.
- ROBERTSON Arthur K.,(2002). *Etkili Dinleme*, Çev: E. Sabri Yarmalı, Birinci Basım, İstanbul: Hayat Yayınları.
- SHAFIR, Rebecca Z. (2003). *Dinlemenin Zen'i*, (çev. Işık Uçkun), İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları.
- ŞAHİN, Abdullah (2011). "İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Dinleme Becerisi Farkındalıklarının Sosyo - Ekonomik Düzeye Göre İncelenmesi", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2(1), ss. 178-188.
- TERENCE A. Doyle , "Perception and Listening", <http://novaonline.nv.cc.va.us/eli/spd110td/interper/listen/listening.html>, Erişim: 24.12.2015.
- VERDERBER, K.S.,VERDERBER, R.F., Berryman-Fink, C. (2010). *Inter-Act*. Twelfth Edition, Oxford University Press, London.
- YILDIRIM, Ali & ŞİMŞEK, Hasan (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
<http://www.listen.org>, Erişim: 20.04.2016.